

**ΠΟΛΥΤΡΟΠΗ ΑΡΜΟΝΙΑ - ΠΟΛΥΤΡΟΠΗ
ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 21 ΜΑΡΤΙΟΥ 2025
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΘΕΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΙΣ (6)
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Στρατιωτικός Σύνδεσμος : Το 1909 συντελείται μια τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας γενικότερα, και των πολιτικών κομμάτων ειδικότερα. Στις 15 Αυγούστου 1909 εκδηλώθηκε κίνημα στο Γουδί, το οποίο έγινε από τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο, μια μυστική ένωση στρατιωτικών, με αιτήματα που αφορούσαν μεταρρυθμίσεις στο στρατό, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση και τη δημοσιονομική πολιτική. Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος δεν εγκαθίδρυσε δικτατορία, αλλά προώθησε τα αιτήματά του μέσω της Βουλής. Στις 15 Μαρτίου 1910 ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος διαλύθηκε έχοντας επιτύχει τις επιδιώξεις του.

Τυπογραφείο Τραπεζούντας : Το ελληνικό τυπογραφείο, το οποίο εγκαταστάθηκε το 1880 στην Τραπεζούντα, συνέβαλε αποφασιστικά στην ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης και την προετοιμασία ενός αγωνιστικού κλίματος για την αντικατάσταση του οθωμανικού καθεστώτος από ένα ελεύθερο και δημοκρατικό πολίτευμα.

Προσωρινή Κυβέρνησις της Κρήτης : Η επανάσταση του Θέρισου (1905) είχε αποκτήσει ισχυρά ερείσματα σε όλη την Κρήτη. Οργανώθηκε «Προσωρινή Κυβέρνησις της Κρήτης» στο Θέρισο, με πρόεδρο τον Ελ. Βενιζέλο και υπουργούς τους Κ. Φούμη και Κ. Μάνο. Η κυβέρνηση προέβη στην έκδοση γραμματίων για εσωτερικό πατριωτικό δάνειο 100.000 δραχμών, οργάνωσε υπηρεσίες οικονομικών, συγκοινωνιών και διοίκησης, τύπωσε γραμματόσημα και εξέδιδε την εφημερίδα, «Το Θέρισο».

ΘΕΜΑ Α2

1. Το 1844 ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος διατύπωσε στην Εθνοσυνέλευση τη «*Μεγάλη Ιδέα*». **Λάθος**
2. Στη Στερεά Ελλάδα κατά την περίοδο 1715-1821 αναπτύχθηκαν δύο δίκτυα πατρωνίας. **Λάθος**
3. Η κύρια πλουτοπαραγωγική πηγή στα παράλια του Εύξεινου Πόντου ήταν το διαμετακομιστικό εμπόριο **Σωστό**
4. Κατά την Οθωνική περίοδο, οι Μακεδόνες πρόσφυγες πέτυχαν να δημιουργήσουν συνοικισμό στην περιοχή της Αταλάντης, με το όνομα «Νέα Πέλλα». **Σωστό**
5. Το δυσμενές κλίμα για τον Ποντιακό Ελληνισμό που είχε διαμορφωθεί στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821 συνεχίστηκε μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα. **Λάθος**

ΘΕΜΑ Β1

Α) Το κόστος των Βαλκανικών πολέμων (1912-13) ήταν σημαντικό, δεν κλόνησε όμως την εθνική οικονομία, όπως συνέβαινε με τις στρατιωτικές κινητοποιήσεις του 19^{ου} αιώνα. Επιπλέον, στην περίπτωση αυτή, η Ελλάδα βγήκε ιδιαίτερα κερδισμένη από τον πόλεμο. Ενσωμάτωσε πλούσιες περιοχές (Ήπειρο, Δυτική και Κεντρική Μακεδονία, Νησιά του Αιγαίου, Κρήτη) και εκατομμύρια νέους κατοίκους. Τα εδάφη της αυξήθηκαν κατά 70% περίπου (από 65.000 σε 108.800 τετρ. χλμ.) και ο πληθυσμός της κατά 80% (από 2.700.000 σε 4.800.000 κατοίκους). Το κυριότερο όμως ήταν οι νέες οικονομικές προοπτικές. Τα νεοαποκτηθέντα εδάφη ήταν ως επί το πλείστον πεδινά και αρδευόμενα, πράγμα που δημιουργούσε άριστες προοπτικές για τη γεωργική παραγωγή. Η Ελλάδα έγινε υπολογίσιμη πλέον δύναμη και η εμπιστοσύνη που ενέπνεε στις αγορές χρήματος και πιστώσεων αυξήθηκε σημαντικά. Η χώρα ήταν έτοιμη να αφιερωθεί στο δύσκολο έργο της ενσωμάτωσης των νέων περιοχών, όταν ξέσπασε, το καλοκαίρι του 1914, ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος.

Η ευτυχής για την Ελλάδα έκβαση των Βαλκανικών πολέμων έδωσε και στο Κρητικό Ζήτημα την οριστική λύση του. Με το άρθρο 4 της Συνθήκης του Λονδίνου (30 Μαΐου 1913) ο σουλτάνος παραιτήθηκε από όλα τα δικαιώματά του στην Κρήτη, την οποία παραχωρούσε στις Μ. Δυνάμεις της Ευρώπης. Με ιδιαίτερη συνθήκη ειρήνης μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας (14 Νοεμβρίου 1913) ο σουλτάνος παραιτήθηκε από κάθε δικαίωμά του στην Κρήτη, η οποία έτσι εντάχθηκε στην ελληνική επικράτεια ως οργανικό και αναπόσπαστο τμήμα της. Οι Μ. Δυνάμεις αποδέχθηκαν σιωπηρά τη λύση αυτή, δηλώνοντας απλώς ότι έλαβαν γνώση των ενεργειών της ελληνικής κυβέρνησης.

Ένα μήνα αργότερα, την 1η Δεκεμβρίου 1913, κηρύχθηκε και επίσημα η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, με την παρουσία του τότε βασιλιά Κωνσταντίνου και του πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου. Η ελληνική σημαία υψώθηκε στο ιστορικό φρούριο του Φιρκά και, στη θέση, όπου άλλοτε κυμάτιζε η τουρκική σημαία, στήθηκε μαρμάρινη επιγραφή, που έγραφε:

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΕΝ ΚΡΗΤΗ
1669-1913
ΗΤΟΙ, 267 ΕΤΗ, 7 ΜΗΝΕΣ, 7 ΗΜΕΡΑΙ
ΕΤΗ ΑΓΩΝΙΑΣ

Β) Μετά το τέλος των Βαλκανικών πολέμων (1912-13) το κύριο πρόβλημα ήταν η παρουσία ισχυρών μειονοτικών ομάδων στις νεοαποκτηθείσες περιοχές. Στη σχετικά ομοιογενή Ήπειρο, για παράδειγμα, δίπλα στους 166.000 Έλληνες υπήρχαν, το 1914, 38.000 μουσουλμάνοι (αλβανικής κυρίως καταγωγής) και μερικές χιλιάδες Εβραίοι. Ένα ακόμη πρόβλημα ήταν πως το αγροτικό ζήτημα έγινε πιο περίπλοκο, καθώς μέσα στα νέα όρια της χώρας υπήρχαν πλέον και μουσουλμάνοι ιδιοκτήτες μεγάλων εκτάσεων.

ΘΕΜΑ Β2

(Πρόλογος) Οι αξιωματικοί διεκδικούσαν τον πρώτο λόγο σε θέματα εσωτερικής πολιτικής, καθώς θεωρούσαν το στρατό ως υπερκομματικό φορέα εξουσίας. Ένωσαν δυσaréσκεια για τις διαφοροποιήσεις στο κοινωνικό επίπεδο, απεχθάνονταν τον πολιτικό τρόπο αντιμετώπισης και διευθέτησης των κοινωνικών συγκρούσεων, τις διαπραγματεύσεις και τους συμβιβασμούς, που θεωρούσαν συνώνυμα της διαφθοράς και της έλλειψης αρχών.

Αμέσως μετά την ήττα στη μικρασιατική εκστρατεία, επενέβησαν στην πολιτική ζωή αξιωματικοί που ηγούνταν στρατιωτικών σωμάτων τα οποία επέστρεφαν από το μέτωπο (Ν. Πλαστήρας, Στ. Γονατάς, κ.λπ.). Αυτό που όξυνε την πολιτική κατάσταση ήταν η δίκη και καταδίκη σε θάνατο πέντε κορυφαίων πολιτικών της αντιβενιζελικής παράταξης και του αρχηγού του στρατού της Μ. Ασίας, με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας. Η κατηγορία ήταν αβάσιμη, αλλά οι κατηγορούμενοι εκτελέστηκαν, προκειμένου να κατευναστούν οι πρόσφυγες και ο στρατός. Το τηλεγράφημα του Βενιζέλου, το οποίο έμμεσα συνιστούσε τη ματαίωση των εκτελέσεων, έφθασε πολύ αργά, αν και δεν είναι βέβαιο ότι μια έγκαιρη παρέμβαση του Βενιζέλου θα είχε αποτέλεσμα.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Σε γενικές γραμμές υπήρχε διαφορά νοοτροπίας και ιδιοσυγκρασίας μεταξύ προσφύγων και γηγενών. Οι γηγενείς αναφέρονταν συχνά στο ήθος των προσφύγων (κυρίως των αστών), στη ροπή τους για διασκέδαση και την κοσμοπολίτικη συμπεριφορά αυτών και των γυναικών τους. Οι πρόσφυγες από τη μεριά τους μιλούσαν για το χαμηλό μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των ντόπιων και πρόβαλλαν την ελληνικότητά τους, την οποία οι ντόπιοι συχνά αμφισβητούσαν.

Η διάσταση προσφύγων και γηγενών εκφράστηκε κυρίως:

- Στην οικονομική ζωή. *Πολλοί πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στις παρυφές ελληνικών πόλεων, συμβάλλοντας στην αύξηση του φθηνού, εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού της χώρας, όπως υπογραμμίζει ο ιστορικός Κ. Κωστής στο γ' κείμενο (δευτερογενής πηγή). Άλλοι πάλι συνέβαλαν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, της βιομηχανίας αλλά και του αγροτικού χώρου και κατ' επέκταση στην πρόοδο της οικονομίας κατά τον Μεσοπόλεμο. Έτσι, αναπτύχθηκε ανταγωνισμός στην αγορά εργασίας, στην ιδιοκτησία της γης και σε άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες, επειδή οι ντόπιοι κάτοικοι πίστευαν ακράδαντα ότι οι πρόσφυγες τους «έπαιρναν τις δουλειές», σύμφωνα με το γ' κείμενο. Μάλιστα, ο Κ. Κωστής επιβεβαιώνει αυτόν τον ανταγωνισμό αναφερόμενος στη*

Θεσσαλονίκη, όπου εκδηλώθηκε αδυσώπητη διαμάχη μεταξύ των προσφύγων και της εβραϊκής κοινότητας για τον έλεγχο της οικονομίας της πόλης.

• Στην πολιτική ζωή. Πριν ακόμη από την παροχή στέγης και εργασίας, οι πρόσφυγες απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια και πλήρη πολιτικά δικαιώματα, με πρόταση των Φιλελευθέρων μετά το 1922 σύμφωνα με το β' κείμενο (δευτερογενής πηγή). Σε αυτήν την εξέλιξη αντιτάχθηκαν με σκληρότητα οι αντιβενιζελικοί, που απαιτούσαν οι πρόσφυγες να εγγραφούν σε ξεχωριστούς εκλογικούς καταλόγους και να ψηφίζουν σύμφωνα με το καθεστώς που ψήφισαν οι Εβραίοι και οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης (β' κείμενο). Οι περισσότεροι πρόσφυγες, σύμφωνα και με το γ' κείμενο, εντάχθηκαν στο κόμμα του Βενιζέλου τόσο ως ψηφοφόροι όσο και ως πολιτευτές, βουλευτές και υπουργοί, γεγονός που ερμηνεύεται από το ότι θεωρούσαν τους Αντιβενιζελικούς υπαίτιους για τη Μικρασιατική Καταστροφή. Ο ιστορικός Κ. Κατσάπης εξηγεί την αιτία της πολιτικής αντιπαλότητας μεταξύ των δύο πλευρών, που είχε ξεκινήσει μερικά χρόνια νωρίτερα, κατά την περίοδο του Εθνικού Διχασμού, και επρόκειτο να κρατήσει για αρκετά χρόνια ακόμη • στο εξής η προσφυγική ψήφος θα άλλαζε το πολιτικό τοπίο με τη δυναμική ενίσχυση της βενιζελικής παράταξης έναντι της αντιβενιζελικής. Οι αντιβενιζελικοί και ο αντιβενιζελικός τύπος καλλιεργούσαν το μίσος εναντίον τους, φτάνοντας στο σημείο να θέτουν ζήτημα νομιμότητας της προσφυγικής ψήφου, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Κ. Κατσάπης στο β' κείμενο.

• Στην κοινωνική ζωή. Οι πρόσφυγες που κατοικούσαν στους συνοικισμούς ήταν απομονωμένοι, δεν είχαν συχνές επαφές με ντόπιους και προτιμούσαν να συνάπτουν γάμους μεταξύ τους. Δεν συνέβαινε το ίδιο με τους πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν μέσα στις πόλεις ή τα χωριά. Ο χώρος εργασίας, το σχολείο, η εκκλησία και κυρίως η γειτονιά έδιναν ευκαιρίες επικοινωνίας με τους ντόπιους. Σιγά-σιγά άρχισαν να συνάπτονται μικτοί γάμοι, που με την πάροδο του χρόνου γίνονταν όλο και περισσότεροι. Η αντίθεση μεταξύ προσφύγων και γηγενών, σε ελάχιστες περιπτώσεις πήρε τη μορφή ανοικτής σύγκρουσης. Ο όρος «πρόσφυγας», όμως, είχε στην κοινή συνείδηση υποτιμητική σημασία, για πολλά χρόνια. Η μαρτυρία της Αννίκας Χαριτωνίδου (κείμενο α', πρωτογενής πηγή) συνηγορεί σε αυτήν τη διαπίστωση. Η άφιξη μιας ομάδας προσφύγων στα Φάρσαλα της Θεσσαλίας συνοδεύτηκε από μια δόλου εγκάρδια υποδοχή. Η Α. Χαριτωνίδου θυμάται τους γηγενείς να φωνάζουν ότι κατέφταναν οι πρόσφυγες και προειδοποιούσαν τους συντοπίτες τους να κλείσουν τις αποθήκες, τα σχολεία τους, τα καφενεία και τα σπίτια τους, απαγορεύοντας την πρόσβαση των προσφύγων σε αυτά. Η σκληρότητα των ντόπιων και ο αποκλεισμός των νεοφερμένων έκανε την Αννίκα να νιώθει σαν μικρόβιο... σαν μια μολυσματική ασθένεια που δεν έπρεπε να εξαπλωθεί και να μολύνει τους κατοίκους των Φαρσάλων. Αυτή η διαχωριστική γραμμή μεταξύ προσφύγων και γηγενών έπαψε να υπάρχει μετά τη δεκαετία του 1940. Αλλά και από πιο πριν οι πρόσφυγες πρώτης γενιάς και αργότερα τα παιδιά και τα εγγόνια τους συμμετείχαν σε όλες τις δραστηριότητες στη νέα πατρίδα τους.

ΘΕΜΑ Δ1

(Προαιρετική αναφορά – πρόλογος) Η παγκόσμια οικονομική κρίση έφτασε στην Ελλάδα σε μία εποχή «ευημερίας». Η «ευημερία» σήμαινε ότι η εμπιστοσύνη των Ελλήνων σε ένα καλύτερο οικονομικά μέλλον είχε αποκατασταθεί, οι σκοτεινές εποχές της δεκαετίας του 1920 έδειχναν να απομακρύνονται, οι πληγές έκλειναν, η φτώχεια περιοριζόταν και το ελληνικό κράτος έδειχνε να σχεδιάζει το μέλλον με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και αισιοδοξία.

Όμως η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας και το θετικό κλίμα που επικρατούσε στη χώρα, δεν θα κρατήσουν για πολύ. Η κατάρρευση του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης το 1929 θα επηρεάσει την παγκόσμια οικονομία και θα πλήξει τα ελληνικά δημοσιονομικά πράγματα λίγο αργότερα. Στα δύο πρώτα κείμενα (δευτερογενείς πηγές) αναφέρονται οι λόγοι που προκάλεσαν την οικονομική κρίση του 1932 και αποτυπώνεται η κατάσταση που διαμορφώθηκε στην Ελλάδα ως απόρροια της κρίσης. Από τη μία στο α' κείμενο παρατίθενται α) η μείωση των ελληνικών εξαγωγών, β) ο περιορισμός της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας λόγω της συρρίκνωσης της διεθνούς εμπορικής κίνησης, με συνέπεια τη μείωση του διεθνούς συναλλάγματος και γ) η μικρότερη εισροή μεταναστευτικών εμβασμάτων από τις Η.Π.Α., αφού η κρίση επηρέασε αισθητά τους εκεί Έλληνες. Από την άλλη στο β' κείμενο προστίθενται οι οικονομικές δυσχέρειες με τις οποίες ήρθε αντιμέτωπη η Ελλάδα, που δεν εισέπραξε τις εκκρεμείς -από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο- πολεμικές αποζημιώσεις από τη Γερμανία, η οποία αδυνατούσε να τις πληρώσει. Την ίδια στιγμή η οικονομική δραστηριότητα περιοριζόταν ραγδαία• τα νούμερα αποκάλυπταν το μέγεθος του προβλήματος: Το 1930 η οικονομική δραστηριότητα μειώθηκε κατά 3,48%, το 1931 κατά 4,6% και το 1932 κατά 3,98%. Η παραπάνω κατάσταση συνοδεύτηκε από πτωχεύσεις επιχειρήσεων, αύξηση της ανεργίας και μείωση των ημερομισθίων. Μπροστά σε αυτό το αδιέξοδο η Τράπεζα της Ελλάδας προσπαθούσε να διατηρήσει σταθερές τις νομισματικές ισορροπίες χρησιμοποιώντας τα αποθέματά της σε χρυσό και συνάλλαγμα, προκειμένου να στηρίξει τη δραχμή και την ισοτιμία της σε χρυσό, ώστε να αποτρέψει την υποτίμησή της και τη χρεοκοπία. Το ενδεχόμενο όμως μιας χρεοκοπίας θορύβησε τους κεφαλαιούχους-κατόχους δραχμών, οι οποίοι έσπευσαν να τις «ξεφορτωθούν», μετατρέποντας τις σε συνάλλαγμα. Απότοκη της παραπάνω πρακτικής ήταν η μείωση, κατά 30%, των συναλλαγματικών αποθεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος μέσα στο διάστημα 21 -26 Σεπτεμβρίου 1931. Τελικά, οι προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης να αποτρέψει την κρίση εξάντλησαν τα αποθέματα της χώρας σε χρυσό και συνάλλαγμα. Αυτή η εξέλιξη σε συνδυασμό με την αποτυχία του Ελ. Βενιζέλου να συνάψει νέο εξωτερικό δάνειο με την εγγύηση της ΚΤΕ, ανάγκασε την ελληνική κυβέρνηση, την άνοιξη του 1932, να προχωρήσει στην αναστολή της μετατρεψιμότητας του εθνικού νομίσματος, καθώς και στην αναστολή εξυπηρέτησης των εξωτερικών δανείων. Έτσι εγκαινιάστηκε μια περίοδος ισχυρού κρατικού παρεμβατισμού στα οικονομικά ζητήματα,

ιδιαίτερα στις εξωτερικές συναλλαγές, και μια πολιτική προστατευτισμού, με σκοπό την αυτάρκεια της χώρας. Η χώρα μπήκε με τη σειρά της στο χώρο της κλειστής οικονομίας, όπου οι συναλλαγές καθορίζονταν περισσότερο από γραφειοκρατικές διαδικασίες παρά από ελεύθερες οικονομικές συμφωνίες. Στο εξωτερικό εμπόριο κυριάρχησε προοδευτικά η μέθοδος του διακανονισμού «κλήριγκ». Οι διεθνείς συναλλαγές δεν γίνονταν, δηλαδή, με βάση το μετατρέψιμο συνάλλαγμα αλλά με βάση διακρατικές συμφωνίες που κοστολογούσαν τα προς ανταλλαγή προϊόντα και φρόντιζαν να ισοσκελίσουν την αξία των εισαγωγών με την αντίστοιχη των εξαγωγών, στο πλαίσιο ειδικών λογαριασμών. Για μια χώρα, όπως η Ελλάδα, όπου οι συναλλαγές με το εξωτερικό ήταν έντονα ελλειμματικές, η διαδικασία αυτή, πέρα από τα αρνητικά, είχε και θετικά στοιχεία. *Ο Κ. Βεργόπουλος στο γ' κείμενο (δευτερογενής πηγή) συμπληρώνει ότι τα μέτρα του 1932 είχαν και θετικό αντίκτυπο, αφού σηματοδότησαν μια νέα ανάπτυξη της εγχώριας παραγωγής ως τις παραμονές του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Αν και η υποτίμηση της δραχμής κατά 60% σε σχέση με τα ξένα νομίσματα προκάλεσε την άνοδο των τιμών των εισαγόμενων προϊόντων, οι τιμές των εγχώριων δεν ανέβηκαν παρά μόνο 13,4%. Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι τα προϊόντα του εξωτερικού ακρίβυναν τουλάχιστον τέσσερις φορές περισσότερο από τα εγχώρια. Επειδή τα νέα οικονομικά δεδομένα καθιστούσαν αδύνατη την εισαγωγή μεγάλου όγκου προϊόντων, ήταν επιβεβλημένη η αύξηση της εγχώριας παραγωγής για την εξυπηρέτηση των τοπικών αναγκών. Σύμφωνα μάλιστα με στατιστικά στοιχεία της ΚΤΕ, κατά την περίοδο 1928-1938, η Ελλάδα είχε αύξηση 65% σημειώνοντας την τρίτη καλύτερη επίδοση στον κόσμο μετά τη Σοβιετική Ένωση (87%) και την Ιαπωνία (73%).*

Κάθε άλλη απάντηση επιστημονικά τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.